2. Zekât

2.1. Zekâtın Farziyeti ve Önemi

Kelime anlamı; temizlik ve bereket olan zekât, dinen zengin sayılan Müslüman'ın sahip olduğu malın bir bölümünü Allah rızası için belirli kişilere karşılıksız olarak vermesi anlamına gelmektedir.

Mâûn Sûresi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ

أَرَاَيْتَ الَّذ۪ي يُكَذِّبُ بِالدّ۪ينِ ﴿١﴾ فَذٰلِكَ الَّذ۪ي يَدُعُّ الْيَت۪يمَ ﴿٢﴾
وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْك۪ينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلّ۪ينَ ﴿٤﴾
اَلَّذ۪ينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ اَلَّذ۪ينَ هُمْ يُرَٓاؤُ۫نَ ﴿٦﴾
وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

Bismillâhirrahmânirrahîm.
1. Baksana şu dini, mahşer ve hesabı yalan sayana!
2. O, yetimi şiddetle itip kakar.
3. Muhtacı doyurmayı hiç teşvik etmez.
4. Vay haline şöyle namaz kılanların:
5–7. Ki onlar namazlarından gafildirler (Kıldıkları namazın değerini bilmez, namaza gereken ihtimamı göstermezler). İbadetlerini gösteriş için yaparlar, zekât ve diğer yardımlarını esirger, vermezler.

Çok eski medeniyetlerden günümüze değin, fakirlik, bir problem olarak ortaya çıkmıştır. Varlıklı kimseler, fakirlere çeşitli adlar altında yardım yapsalar da dünyada sistemli bir uygulama mevcut olmamıştır. İslam güneşinin ortaya çıkmasıyla ve zekât ve sadaka ile hükümler tedrici olarak geldikçe bu konuda çözüm üretilmiştir.

Mekke devrinde İslam, fakirlik meselesine eğilmiş, yoksulları doyurmayı, gözetmeyi, onlara giyecek ve mesken teminini teşvik etmiştir.[55] Ziraatçilerin hasat zamanı mahsulün hakkını vermeleri emredilmiştir.[56] Yine Mekke devrinde gelen ayetlerde “onlar zekâtı verirler” şeklinde ifadeler kullanılmış, zekât vermenin müminlerin tabiî vasıfları olduğuna işaret edilmiştir.[57] Zekâtın müesseseleşmesi ise Medine devrinde Müslümanların bir vatan, devlet ve iktidara sahip olmalarıyla söz konusu olmuştur. Ayet ve hadislerle zekât kesin olarak emredilmiş[58] hangi mallardan ne kadar ve kimlere verileceği, kimler tarafından toplanıp dağıtılacağı hakkında geniş bilgiler verilmiştir.[59]

Kur’an-ı Kerîm’de yirmi sekizi namazla birlikte olmak üzere muhtelif isimler altında otuz yedi yerde zekât emri bulunmaktadır.

İslam dininin beş temel esasından biri olan zekât, hicretin ikinci yılında Şevval ayı içinde kurumsallaşmıştır. Zekâtın farz olduğu kitap, sünnet ve icma ile sâbittir.

55 bk. Müddessir suresi, 38-46. ayetler ; Kalem suresi, 19-33. ayetler; Fecr suresi, 17-18. ayetler; Mâûn suresi, 1-7. ayetler
56 En’am suresi, 141. ayet
57 Mü’minûn suresi, 4. ayet; A’raf suresi, 156-157. ayetler; Fussilet suresi, 6-7. ayetler
58 Bakara suresi, 110. ayet; Tevbe suresi, 5, 138. ayetler.
59 Hayrettin Karaman, İslam’ın Işığında Günün Meseleleri, C 1, s.116

Allah Teâla (c.c.), pek çok ayette zekâtı emretmiştir:

وَأَقِيمُوا الصَّلاَةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

“Namazı kılın, zekâtı verin...”[60]

Zekâtın farz olduğu, hadislerde şu şekilde ifade edilmiştir: Abdullah b. Abbas radıyallahu anh’ın naklettiğine göre, Peygamber Efendimiz, civar kabilelere öğretmen olarak gönderdiği sahabilere şu hususları tembihlemiştir: *“Önce, Allah’tan başka bir ilah olmadığını anlatın; kabul ederlerse, benim Allah’ın kulu ve elçisi olduğumu söyleyin. Bunu da kabul ederlerse, günde beş vakit namaz kılmalarının farz olduğunu ve zenginlerinin malında fakirlerin hakları bulunduğunu anlatın.”*[61]

İnsan, sahip olduğu nimetlerin şükrünü yerine getirmelidir. Rabbimizin ihsan ettiği mal nimetinin en asgari şükrü zekât ile yerine getirilir. Bu yüzden Allah Teâlâ zekâtı fakirin hakkı ve zenginin yerine getirmesi gereken mecburi bir görev olarak emretmiştir. Kur’an-ı Kerîm’de bu husus şu şekilde belirtilmiştir:

وَفِى أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

“Onların mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır.”[62] Zengin, fakirin bu hakkını ödemek mecburiyetindedir. Bu nedenledir ki, Hz. Ebu Bekir (r.a.), devlet başkanı seçildiği zaman zekât vermeyenlerle savaşmıştır.

BİLGİ KUTUSU

Hz. Ebûbekir’in (r.a.) zekât vermekten imtina edenlerle mücadelesi şu şekilde olmuştur:

Resûlûllah (sallallahu aleyhi ve sellem) dünyadan gidip de ondan sonra Ebû Bekir halife seçildiği ve Araplardan bazıları tekrar küfre döndüğü zaman Ömer İbnü’l-Hattâb, Ebû Bekr’e (r.a.) şunları söylemiştir:

Resûlûllah (sallallahu aleyhi ve sellem) İnsanlar: Allah’tan başka ilâh yoktur deyinceye kadar (onlarla) çarpışmaya me’mur oldum; şimdi her kim Allah’tan başka ilâh yoktur derse malını ve canını benden korumuş olur. Ancak (ölümü) hak (eden bir suç) müstesna! Onun hesabı da Allah’a kalmıştır, buyurduğu hâlde sen nasıl oluyor da (zekâtını vermeyen) insanlarla savaşırsın?

Ebû Bekir (r.a.): “Vallahi namazla zekâtın arasını ayıranlarla mutlaka savaşacağım. Çünkü zekât, malın hakkıdır. Vallahi Resûlûllah’a (s.a.v.) verdikleri (basit bir) yuları dahi bana vermezlerse, vermediklerinden dolayı onlarla mutlaka savaşırım.” dedi.

Bunun üzerine Ömer İbnu’l-Hattâb: “Vallahi iyi anladım ki Allah Azze ve Celle Ebû Bekr’in kalbini savaş için açmış ve anladım ki bu savaş (kararı) yerinde bir kararmış” dedi.

(Müslim, İman, 8.)

Zekâtın şahsi, sosyal, ekonomik pek çok fayda ve hikmetleri mevcut olup fakirliğin ortadan kalkmasında etkili bir yöntemdir. Aynı zamanda sosyal bir yardımlaşma sistemidir. İslam Dinin-

60 Bakara suresi, 43, 110; Nisa suresi, 77; Nur suresi 65. ayetler.
61 Buhârî, Zekât, 1.
62 Zâriyat suresi, 19. ayet.

deki zekât ve diğer maddi yardımlaşma şekilleri, zengin ile fakir arasında servet farkından doğabilecek dengesizlikleri gidererek toplumda huzurun tesis edilmesini sağlar. Bu yüzden Rabbimiz Peygamberimizden zekâtın zenginlerden toplanıp fakirlere dağıtılmasını emretmiştir: **"Onların mallarından kendilerini temizleyip tezkiye edeceğin bir sadaka (zekât) al..."**[63]

Nebi (s.a.v.), Muaz b. Cebel'i (r.a.) Yemen'e vali gönderirken kendisine şöyle buyurmuştur: *"Zenginlerinden zekâtı al, yoksullarına ver"*[64].

Zengin zekâtını vermediği takdirde ihtiyacını temin edemeyen fakir, zengine karşı husumet besler. Bu da toplumsal barışın bozulmasına yol açar.

Zekât, İslam'ın köprüsüdür, zenginle yoksulu birbirine yaklaştırır. Zengin yardım etmenin sevincini yaşarken, yoksul da zengine karşı sevgi ve saygı duyar. Böylece herkesin birbirine sevgi ve saygı ile davrandığı, karşılıklı olarak güven duyduğu, kıskançlıkların ortadan kalktığı ve sosyal dayanışmanın en güzel bir şekilde uygulandığı huzurlu bir toplum meydana gelmiş olur.

Zekât yastık altında atıl kalan altın ve paraların düşmanıdır. Piyasadan çekilip yastık altına konulan servetlerin zekâtı bu malların azalmasına sebep olur. İnsanlar buna engel olmak için para ve altınlarını ticaret ile artırma yoluna giderler. Böylece piyasayı canlanır.

İnsana malı veren Allah'tır. Rabbimizin verdiği her nimetin bir şükrü vardır. Sahip olduğumuz mal nimetinin şükrü zekât ile yerine getirilir. **"Ey iman edenler! Hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı kıyamet günü gelmeden önce, size rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcayın..."**[65]

BİLGİ KUTUSU

Fakir kalıp dilenmek yerine, zengin olup Allah için verebilmek için gayret göstermek gerekir. Bir hadis-i şerifte bu durum şöyle ifade edilir:

"Veren el, alan elden hayırlıdır."
(Buhari, Zekât 18; Müslim, Zekât 94.)

Veren el olabilmek için çalışmak gerekir. Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Kişinin bir ip alıp dağa gitmesi, oradan sırtında bir deste odun getirip satması, insanlara el açıp dilenmesinden daha hayırlıdır..."
(Buhari, Zekât 50)

YAZALIM

Aşağıdaki tabloya zekâtın bireysel ve toplumsal faydalarını yazınız.

Bireysel Faydaları	Toplumsal Faydaları

63 Tevbe suresi 103. ayet.
64 Buhârî, Zekât, l; Tevhîd, 1; Ebû Dâvud, Zekât, 5
65 Münafikûn suresi, 10. ayet.

Zekât vermeyip cimrilik edenlerşu ayet ile uyarılmıştır: **“Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda harcamayanları yakıcı azapla müjdele. Bu mallar, kıyamet gününde cehennem ateşinin içinde kızdırılacak, sahiplerinin alınları ve sırtları bu ateş ile dağlanacak ve bu sizin sadece kendiniz için biriktirdiklerinizdir. Biriktirdiklerinizin acısını tadın, denilecek.”**[66]

BİLGİ KUTUSU

Müslümanlar israfa girmeden rahat, konforlu bir yaşamı seçebilirler. Bu tarz lüks ürünlere, yat, tekne ve otomobillere sahip olan şahıslar, Kur'an-ı Kerim'e göre bu ürünlerin üzerinde fakirlerin hakkını da gözetmek zorundadırlar. Ancak lüks sınıfına girse bile, temel ihtiyaç görülerek alınan, sürekli kullanılan ve ticareti yapılmayan özel otomobillerden fıkhen zekât vermek gerekmez.

66 Tevbe suresi, 34-35. ayetler.

